

SIVILOMBUDET

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Vår referanse
2025/7101

Deres referanse

Vår saksbehandler
Audun Solli

Dato
13.05.2026

Justis- og beredskapsdepartementets oppfølging av Sivilombudets temarapport om sikkerhetscelle

Sivilombudet viser til brev fra Justis- og beredskapsdepartementet 14. april 2026, hvor departementet orienterer om tiltak som har blitt iverksatt og som vurderes i oppfølgingen av Sivilombudets temarapport om sikkerhetscelle i fengsel.

Temarapporten dokumenterer alvorlige funn som medfører risiko for brudd på forbudet mot umenneskelig eller nedverdiggende behandling ved bruk av sikkerhetscelle. De viktigste risikofaktorene ved bruk av sikkerhetscelle er den fysiske utformingen, at innsatte er for lenge på sikkerhetscelle og at sikkerhetscelle brukes på innsatte som er særlig sårbare for å ta skade av det. De alvorlige funnene i temarapporten tilsier rask oppfølging og implementering av tiltakene som departementet skisserer.

Departementet beskriver en rekke tiltak som er iverksatt av departementet og Kriminalomsorgsdirektoratet for å følge opp ombudets anbefalinger. Tiltakene gjelder blant annet kartlegging av fengslenes praksis, revisjon av retningslinjer, rutiner og malverk, kompetanseheving, forsterket oppfølging av vedtak og styrket internkontroll på direktorats- og regionsnivå, samt tiltak rettet mot innsatte med psykiske lidelser og sammensatte behov.

Videre viser departementet til Prop. 165 L (2024–2025) *Endringer i straffegjennomføringsloven mv. (isolasjon i fengsel)* som departementet fremmet for Stortinget 29. august 2025. Departementet påpeker at lovproposisjonen inneholder forslag om lovendringer som vil tydeliggjøre vilkårene og snevre inn det lovbestemte virkeområdet for sikkerhetscelle, og som vil lovfeste krav til forholdsmessighet. Det foreslås også tydeligere saksbehandlingsregler, skjerpede krav til kontroll fra overordnet nivå, og minstekrav til oppfølging av innsatte på sikkerhetscelle.

Utformingen av sikkerhetscellene

Ombudet konstaterer at Justis- og beredskapsdepartementet og Kriminalomsorgen har iverksatt flere tiltak for å endre den fysiske utformingen av sikkerhetscellene, og at ytterligere tiltak vurderes. Dette er positivt. Tiltakene det arbeides med omfatter lys, akustikk og endring av celledøren for å gjøre det lettere å kommunisere og gi innsatte mat

og drikke på en verdig måte. Departementet opplyser samtidig om at flertallet av sikkerhetscellene er i gamle bygg hvor det kan bli vanskelig å gjøre større endringer. Vi merker oss at departementet ikke nevner tiltak for å endre inventaret på cellene, som toalettet, eller muligheten til å sitte eller ligge et annet sted enn på en madrass på gulvet.

Departementet informerer om at KDI vil revidere gjeldende standard for sikkerhetsceller. Ombudet påpeker at gjeldende standard setter krav til utformingen av sikkerhetscellene som innebærer at innsatte utsettes for høy risiko for umenneskelig og nedverdiggende behandling. Revisjon av standarden vil derfor være et viktig tiltak. Det er etter ombudets vurdering avgjørende at standarden legger til rette for at sikkerhetscellene utformes på en måte som ivaretar de innsattes grunnleggende behov og verdighet. Dette gjør ikke nåværende standard.

I sitt svar viser departementet til at behovet for å hindre alvorlig selvskading eller selvdrap har betydning for sikkerhetscellenes utforming og innredning. Det vises særlig til at kriminalomsorgen i dag erfarer at det i visse situasjoner er helt nødvendig å ta i bruk sikkerhetscelle som et akuttiltak for å avverge at den innsatte skader seg selv alvorlig eller tar sitt eget liv.

Dette er en oppfatning ombudet stiller spørsmål ved. Vi har både i denne temarapporten, tidligere besøksrapporter, temarapport om selvmord og selvmordsforsøk (2022) og i særskilt melding til Stortinget om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler (Dok. 4:3 2018/2019) understreket at sikkerhetscelle ikke er et egnet virkemiddel i disse situasjonene. En så inngripende form for isolasjon og sanseberøvelse som utformingen av dagens sikkerhetsceller medfører kan i stedet øke risikoen for selvmord. Vi minner også om at når en innsatt plasseres på sikkerhetscelle vil det normalt innebære at det er mobilisert mange ansatte for å gjennomføre overføringen. I de akutte situasjonene departementet her beskriver bør det vurderes hvordan en kan bruke de ansatte på en måte som ikke fratrukker den innsatte menneskelig kontakt mens helsepersonell varsles.

Bruk av sikkerhetscelle i disse situasjonene fratrukker også fengslene viktig informasjon om selvmordsfare hos innsatte fordi de ikke formidler dette, i frykt for å bli plassert i isolasjon.

Innsatte som er for lenge på sikkerhetscelle

Departementet deler Sivilombudets syn på viktigheten av forsvarlig kontroll med beslutningen om å bruke sikkerhetscelle og den fortløpende vurderingen av oppholdet. Departementet viser til at det foreslår skjerpede saksbehandlingsregler i Prop. 165 L (2024-2025). Det foreslås at kriminalomsorgen må fatte et nytt vedtak senest innen 24 timer etter innsettelsen dersom den innsatte skal holdes lenger på sikkerhetscellen. Etter dagens regelverk skal regionen ta stilling til om tiltaket skal opprettholdes etter 72 timer. Etter det nye forslaget skal regionalt nivå overta beslutningskompetansen etter 48 timer. Departementet understreker at kriminalomsorgen fortsatt fortløpende skal vurdere om det er grunnlag for tvangsmiddelbruken, og at vurderingene skal dokumenteres.

Ombudets rapport viste at den fortløpende vurderingen i realiteten skjedde for sjelden, og at for få vurderinger bidro til at innsatte ble sittende for lenge på sikkerhetscelle. Hyppigere vurderinger vil derfor være et viktig tiltak for å redusere risikoen for menneskerettighetsbrudd. Som vi viste til i vår rapport, avdekker de alvorlige funnene behov for ytterligere regler som sikrer etterlevelse av plikten til å fortløpende vurdere om bruken av sikkerhetscelle er strengt nødvendig. Vi merker oss departementets forventning om at merknader til revisjonen av straffegjennomføringsloven § 38 vil måtte legges til grunn for kriminalomsorgens praksis og KDIs retningslinjer. Ombudet understreker behovet for retningslinjer som sikrer hyppigere vurderinger.

Departementet beskriver en rekke tiltak som er gjennomført, iverksatt eller under vurdering for å styrke internkontroll, opplæring og retningslinjer på området.

Departementet anerkjenner de negative virkningene for innsatte som av ulike årsaker er særlig sårbare for skadevirkninger av opphold på sikkerhetscelle. Departementet understreker at selvskading og selvmordsrisiko ikke bør møtes med sikkerhetscelle, og bare skal brukes for svært korte tidsrom. Vi merker oss i denne sammenheng at bruk av sikkerhetscelle overfor selvmordsnære og selvskadende innsatte vil strammes inn gjennom KDIs reviderte retningslinjer om forebygging og håndtering av selvskading, selvmordsforsøk og selvmord i fengsel. Ombudet viser samtidig til punktet ovenfor om utformingen av sikkerhetscellene. Den sterkt inngripende formen for sanseberøvelse og isolasjon gjør sikkerhetscellene lite egnet for å ivareta mennesker i slike situasjoner.

Forebygging av bruk av sikkerhetscelle

Departementet viser til flere tiltak for å øke kompetansen og kunnskapen om håndtering av situasjoner som kan føre til bruk av sikkerhetscelle. Vi merker oss blant annet KDIs samarbeid med KRUS for å utarbeide læringsverktøy og kurs. Styrking av opplæringen av ansatte på ulike nivå vil være et viktig tiltak for å forebygge bruk av tvang og makt. Ombudet har tidligere blant annet pekt på at de operative førstebetjentene har et omfattende ansvar som tilsier at de jevnlig får mulighet til å utvikle sin kompetanse.

Brevet redegjør også for en rekke andre tiltak, som å styrke bemanningen, oppdatere gjeldende rutiner, bedre internkontrollen og evaluering av alvorlige hendelser. Ombudet ser frem til resultater av de pågående prosessene på området. Nedgangen i bruk av sikkerhetscelle i Telemark fengsel, Skien avdeling illustrer hvor viktig det er at ledelsen følger med på bruk av tvang, og har en målrettet strategi for å redusere bruken.

Konklusjon

Sivilombudet merker seg at Justis- og beredskapsdepartementet, sammen med Kriminalomsorgsdirektoratet, svarer ut anbefalingene i temarapporten på en grundig og systematisk måte. Departementets beskrivelse av arbeidet som pågår i departementet og direktoratet for å endre utformingen av sikkerhetscellene, redusere tiden innsatte sitter på sikkerhetscelle, i større grad bruke forsterkede celler som alternativ til sikkerhetscelle og styrke kompetansen og kunnskapen om effektive forebyggende tiltak, er lovende.

Sivilombudet understreker at alvorligheten i funnene tilsier rask oppfølging, og vil følge med på kriminalomsorgens arbeid på området framover.

Hanne Harlem
sivilombud

Dette brevet er godkjent etter gjeldende interne rutiner og har derfor ikke håndskrevet underskrift.

Kopi til:

KRIMINALOMSORGSDIREKTORATET

Postboks 694

4302

SANDNES